

LAPIN AMK⁷
Lapland University of Applied Sciences

centria
ammattikorkeakoulu

TOIMINNANOHJAUKSEN TUKEMINEN KUVIEN AVULLA SIJAISHUOLLOSSA

Sanni Koivisto
Hanna Tahvola

Opinnäytetyö

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

2024

Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

Tekijät	Sanni Koivisto & Hanna Tahvola	Vuosi	2024
Ohjaajat	Virpi Piira & Leena Raudaskoski		
Toimeksiantaja	Jokilaakson Perhekodit Oy		
Työn nimi	Toiminnanohjauksen tukeminen kuvien avulla sijaishuollossa		
Sivumäärä	23 + 9		

Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten määrä on moninkertaistunut viime vuosien aikana, minkä myötä myös neuropsykiatrisen kuntoutuksen määrä on kasvanut. Tämä kehitys on näkynyt myös sijaishuollossa, sillä yli puolella kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista on diagnosoitu erikoissairaanhoidonpiirissä psykiatrinen tai neurokehityksellinen häiriö ennen täysi-ikäisyyttä. Neuropsykiatristen häiriöiden yhteydessä itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen haasteet ovat yleisiä ja vaikuttavat laaja-alaisesti nuoren toimintakykyyn.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli etsiä toimivia keinoja nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen sijaishuollossa. Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea nuorten itseohjautuvuutta arjen askareissa ja täten vahvistaa nuorten arjenhallintataitoja. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä oli luoda vaiheistetut kuvalliset ohjeet toiminnanohjauksen tueksi.

Opinnäytetyö toteutettiin kehittämistyönä, jonka lopputuloksena syntyivät huoneensiivousohjeet, peseytymisohjeet ja pyykinpesuohjeet. Löysimme opinnäytetyön tarkoituksen mukaisesti toimivan keinon nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen sijaishuollossa. Mielestämme onnistuimme etenemään työllemme asettua tavoitetta kohti, mutta tavoitteen saavuttaminen kokonaisuudessaan olisi kuitenkin vaatinut pidempiaikaista seuranta- ja havainnointia kuvallisten ohjeiden käyttöönoton jälkeen.

Bachelor's degree in social services
Bachelor of Social Services

Authors	Sanni Koivisto & Hanna Tahvola	Year	2024
Supervisors	Virpi Piira & Leena Raudaskoski		
Commissioned by	Jokilaakson Perhekodit Oy		
Title	Supporting cognitive control of behaviour with pictures in foster care		
Number of pages	23 + 9		

The number of children and young people with neuropsychiatric symptoms have multiplied over the past few years, which has also increased the amount of neuropsychiatric rehabilitation. This development has also been seen in foster care, as more than half of the children placed outside the home have been diagnosed with a psychiatric or neurodevelopmental disorder in the special health care before reaching legal adulthood. In connection with neuropsychiatric disorders, the challenges of self-regulation and cognitive control of behavior are common and have a wide-ranging effect on the young person's ability to function.

The purpose of the thesis was to find workable ways to support the cognitive control of behavior of young people in foster care. The aim of the thesis was to support young people's self-direction in everyday chores and thereby strengthen young people's skills to control their everyday life. The development task of the thesis was to create step-by-step visual instructions to support the cognitive control of behavior.

The thesis was implemented as a development work, which resulted in room cleaning instructions, showering instructions and laundering instructions. We found a way to support the cognitive control of behavior of young people in foster care that works in accordance with the purpose of the thesis. We think we managed to progress towards the aim set for our work, but achieving the aim as a whole would have required longer-term follow-up and observation after the introduction of visual instructions.

Keywords cognitive control of behavior, foster care, neuropsychiatric disorders

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS	2
3 TOIMINNANOHJAUS	5
3.1 Toiminnanohjauksen osa-alueet	5
3.2 Toiminnanohjauksen kehittyminen	7
3.3 Haasteet toiminnanohjauksessa	9
3.4 Toiminnanohjauksen tukeminen	11
4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ	12
5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET	15
6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS.....	21
7 POHDINTA	23
LÄHTEET	24
LIITTEET	26

1 JOHDANTO

Opinnäytetyömme aiheena on toiminnanohjauksen tukeminen kuvien avulla sijaishuollossa. Opinnäytetyö on kehittämispainotteinen ja sen toimeksiantajana on Jokilaakson Perhekodit Oy. Niemelänniitty 1 on viisipaikkainen vaativan laitoshoidon yksikkö, joka tarjoaa apua haastavassa elämäntilanteissa oleville nuorille. Yksikön arjen perustana ovat selkeät rajat, nuorten henkilökohtaiset viikko-ohjelmat ja moniammatillisen henkilöstön vahva tuki.

Työskentelemme kumpikin erityisohjaajina Niemelänniityssä, jossa meidän asiakasuntaamme kuuluu nuoria, joilla on haasteita toiminnanohjauksessa. Haluamme luoda konkreettisen työkalun ohjaajien työskentelyn tueksi ja tuomaan helpotusta nuorten toiminnanohjauksen haasteisiin. Opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä toimivia keinoja nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen sijaishuollossa. Opinnäytetyön tavoitteena on tukea nuorten itseohjautuvuutta arjen askareissa ja täten vahvistaa nuorten arjenhallintataitoja. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on luoda vaiheistetut kuvalliset ohjeet toiminnanohjauksen tueksi.

Luomme kuvalliset ohjeet, jotta nuoret pystyvät toimimaan arjen tilanteissa itsenäisemmin ilman ohjaajan välitöntä läsnäoloa. Tämä lisää nuoren minäpystyvyyden tunnetta ja tukee arjenhallintaa sekä valmentaa nuoria kohti itsenäistymistä.

2 TOIMINTAYMPÄRISTÖN KUVAUS

Lastensuojelulain mukaan jokaisella lapsella on oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 § 1). Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (Lastensuojelulaki 13.4.2007/417 § 49). Lastensuojeluyksikön moniammatillinen henkilökunta vastaa ympärivuorokautisesti kodin ulkopuolelle sijoitettujen nuorten hoidosta, ohjauksesta ja kasvatuksesta. Niemelänniityssä työskentelee sosionomeja, sairaanhoitajia, yhteisöpedagogeja, lähihoitajia sekä nuoriso- ja vapaa-ajanohjaajia.

Niemelänniitty 1 on sijaishuollon vaativan laitoshoidon yksikkö, joka tarjoaa intensiivistä ja kokonaisvaltaista tukea haasteellisessa elämäntilanteessa oleville lapsille ja nuorille. Yksikön kohderyhmään kuuluvat vakavasti oirehtivat lapset ja nuoret, jotka voivat olla uhaksi sekä itselleen että ympäristölleen. Esimerkiksi ahdistuneisuushäiriöt, uhmakkuushäiriöt, neuropsykiatriset häiriöt, käytöshäiriöt, persoonallisuushäiriöt, kehityshäiriöt, päihteet ja lääkkeiden väärinkäyttö, sosiaaliset haasteet, rikollisuus, traumaoireet, väkivaltaisuus ja koulunkäynnin haasteet ovat asioita, joissa Niemelänniityn moniammatillisen työryhmän jäsenet voivat auttaa. (Humana 2024a.)

Niemelänniityn toiminta on avointa ja luotettavaa, ja se perustuu Humanan yhteisiin arvoihin, joita ovat sitoutuminen, vastuullisuus, kohtaaminen ja ilo. Ohjaajien työskentelyssä näkyy Humanan visio, jonka mukaan jokaisella on oikeus hyvään elämään. Niemelänniityssä työskennellään ohjaavalla ja dialogisella työotteella ja ohjaajat noudattavat toiminnassaan hyvän kohtelun suunnitelmaa. (Humana 2024b.)

Niemelänniityn toiminnan ydin on kuntouttava ja vahvasti strukturoitu arki. Strukturoinnilla tarkoitetaan ajan, paikan ja toiminnan jäsentämistä. Struktuurin avulla voidaan luoda selkeä tapahtumien kulku jollekin yksittäiselle toiminnalle, tapahtumalle, päivälle tai kokonaiselle viikolle. Struktuurin tarkoituksena on selventää

arjessa tapahtuvia asioita sekä auttaa nuoria niiden ymmärtämisessä, ennakoimisessa ja oman toiminnan ohjaamisessa. Strukturoinnin avulla arjesta voidaan saada sujuvampaa, kun erilaisia asioita pystytään pilkkomaan osiin. Tutut toimintatavat rauhoittavat, luovat turvallisuuden tunteen ja vakauttavat epävakaa arkea. (Oksanen & Sollasvaara 2019, 73.)

Strukturista selviää mitä tehdään, missä tehdään, milloin tehdään, miten tehdään, kenen kanssa tehdään ja kuinka kauan tekeminen ajallisesti kestää. Strukturi laaditaan aina yksilöllisten tarpeiden mukaan. Strukturin luomiseen on monia eri tapoja. Strukturin luomisessa on tärkeää käyttää selkeää fonttia ja kieltä. Värit, kuvat ja esineet voivat toimia strukturin selkeyttäjinä. Strukturista tulee rakentaa sellainen, että nuori ymmärtää sen ja kykenee toimimaan tuetusti sen mukaan. Strukturien tullessa tutuksi ja aktiivisesti osaksi arkea, muodostuu niistä rutiineja, jolloin niitä on myös helpompi käyttää. Nuoren oppiessa toimimaan strukturin mukaisesti hänen minäpystyvyytensä tunne voimistuu ja arjenhallintataidot vahvistuvat. (Oksanen & Sollasvaara 2019, 73.)

Elämähallinnalla tarkoitetaan kykyä ohjata omaa elämää omien arvojen ja tavoitteiden mukaiseen suuntaan. Elämähallinta nähdään usein ihmisen sisäisenä voimavarana. Se on tunnetta kyvykkyydestä pitää elämä kasassa ja vaikuttaa oman elämän sisältöön. Elämähallintataidot auttavat selviämään erilaisista pienistä tai suurista vastoinkäymisistä arjessa ja luovat uskoa tulevaisuuteen. (Lindberg, Siltanen, Kohta, Tuuttila, Kauliomäki & Savolainen 2016, 9.)

Arjenhallinta on osa elämähallintaa. Arjenhallinta tarkoittaa kykyä ottaa vastuuta omasta elämästä, taloudesta ja hyvinvoinnista oman ikä- ja kehitystason mukaisessa laajuudessa. Arjenhallinnan kokonaisuus muodostuu säännöllisistä arkirutiineista, joihin kuuluvat ravinto-, liikunta ja lepotottumukset sekä erilaiset arjen velvollisuudet kuten opiskelu tai työ. Tämä kokonaisuus tukee hyvinvointia ja terveyttä sekä vahvistaa turvallisuuden tunnetta. (Lindberg ym. 2016, 9.)

Niemelänniitty 1:n omavalvontasuunnitelmassa on määritelty, että yksikön toiminnan tavoitteena on harjoitella, vahvistaa ja syventää nuoren elämähallinnan

taitoja (Humana 2024b). Omasta terveydestä ja hygieniasta huolehtiminen, koulun käyminen, kodinhoidollisten askareiden hoitaminen sekä raha-asioiden hallitseminen ovat osa näitä taitoja, joita ohjaajat harjoittelevat nuorten kanssa.

Yksikön arki koostuu koulunkäynnistä, säännöllisistä ruokailuajoista ja vuorokausirytmistä sekä toimintakyvyn ylläpitämisestä liikunnan, harrastusten ja mielekkään vapaa-ajan avulla. Arki Niemelänniityssä pohjautuu aikuisjohtoisuuteen sekä lapsilähtöisyyteen, mikä mahdollistaa uusien toimintamallien harjoittelun turvallisessa kasvuympäristössä. Niemelänniityssä puututaan nuoren kasvua ja kehitystä vaarantavaan toimintaan sekä autetaan nuoria tunnistamaan omat tuen tarpeensa ja vastapainona löytämään myös omat voimavaransa. Tällä tavoin voidaan parantaa nuoren itsetuntemusta, mikä lisää ikä- ja kehitystason mukaista arjen- ja elämänhallintaa.

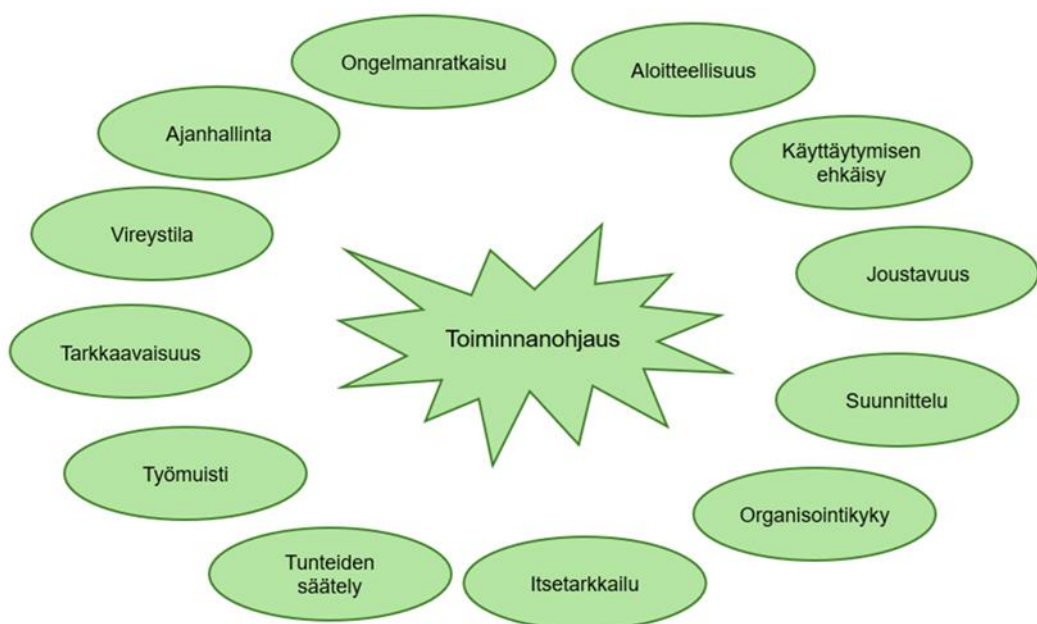

3 TOIMINNANOHJAUS

3.1 Toiminnanohjauksen osa-alueet

Toiminnanohjaus on kykyä säädellä omaa käyttäytymistään ja toimintaansa kuhunkin tilanteeseen sopivalla tavalla. Toiminnanohjauksella tarkoitetaan yleisesti kognitiivisia toimintoja sekä taitoja, joiden avulla lapsi tai nuori voi säädellä omaa toimintaansa vaatimusten ja odotusten mukaisesti. Toiminnanohjaus koostuu useista eri kuvion 1 mukaisista osa-alueista, jotka ovat aloitteellisuus, käyttäytymisen ehkäisy, joustavuus, suunnittelu, organisointikyky, itsetarkkailu, tunteiden säätely, työmuisti, tarkkaavaisuus, ajanhallinta, vireystila ja ongelmanratkaisukyky. (Niskanen & Jussila 2024, 97.)

Toiminnanohjaus on edellytyksenä ihmisen tarkoituksenmukaiselle toiminnalle. Sen avulla ihminen voi suunnitella ja organisoida asioita sekä asettaa itselleen tavoitteita. Toiminnanohjauksen avulla ihminen kykenee pitämään mielessä tehtävän ja työskentelemään asettamaansa tavoitetta kohti reagoimatta mahdollisiin toimintaa haittaaviin häiriötekijöihin. Toiminnanohjauksella on suuri merkitys jokaiselle, sillä sitä tarvitaan kaikessa tavoitteellisessa toiminnassa ja uusien asioiden ja taitojen omaksumisessa. (Niskanen & Jussila 2024, 97.)

Kuvio 1. Toiminnanohjauksen osa-alueet (mukaillen Niskanen & Jussila 2024, 97)

Aloitteellisuus tarkoittaa kykyä aloittaa tietty tehtävä tai toiminta oma-aloitteisesti. Aloitekykyinen nuori kykenee käynnistämään toiminnan, joka on hänen oman mielikuvansa tai suunnitelmansa mukaista. Käyttäytymisen ehkäisy eli toisin sanoen impulssikontrolli tarkoittaa kykyä olla reagoimatta sisäisiin tai ulkoisiin ärsykkeisiin. Hyvä impulssikontrolli mahdollistaa toimimaan sääntöjen mukaan, kuuntelemaan ohjeistukset loppuun asti sekä toimimaan eri tilanteissa niihin sopivalla tavalla. Joustavuudella tarkoitetaan kykyä vaihtaa tilanteesta tai toiminnasta toiseen ja muokata tarvittaessa omaa toimintaa tilanteen vaatimalla tavalla. Joustavasti toimiva nuori kykenee sopeutumaan muutoksiin ja toimimaan siirtymätilanteissa sujuvasti jumiutumatta. Suunnittelulla tarkoitetaan taitoa laatia looginen suunnitelma omasta toiminnasta ennen toiminnan aloittamista. Suunnitelma pitää sisällään toimintavaiheet, joiden avulla päästään toiminnalle asetettuun tavoitteeseen sovitun aikataulun mukaisesti. Organisoitkyvyllä tarkoitetaan taitoa toimia järjestelmällisesti. Hyvän organisoitkyvyn omaava nuori kykenee etenemään tehtävissä loogisessa järjestyksessä, eikä niiden suorittaminen aiheuta liiallista kuormitusta. (Oksanen & Sollasvaara 2019, 63–65.)

Itsetarkkailulla tarkoitetaan kykyä arvioida omaa toimintaa suhteessa toiminnalle asetettuun päämäärään. Itsetarkkailuun kykeneväinen nuori on tietoinen omasta käyttäytymisestään ja tiedostaa käyttäytymisensä vaikutukset. Tunteiden säätelyllä tarkoitetaan kykyä säädellä ja hallita omia tunnereaktioita ilman, että ne estävät meneillään olevan toiminnan loppuun saattamista. Tunnesäätelyn avulla nuori pystyy tarvittaessa rauhoittamaan ja hillitsemään itsensä, eikä räjähtelee tai hermostu kesken tehtävän suorittamisen, vaikka prosessi olisikin nuorelle epämieluisen. Työmuistilla tarkoitetaan kykyä pitää mielessä tehtävän, toiminnan tai tilanteen kannalta oleelliset asiat. Hyvän työmuistin omaava nuori pystyy muistamaan vaiheittaiset toimintaohjeet tekemisen yhteydessä ja suoriutumaan niiden mukaisesti toiminnasta loppuun saakka. (Tamski & Huotari 2020, 41.)

Tarkkaavaisuudella tarkoitetaan ajatusten ja huomion kohdistamista johonkin tiettyyn asiaan tai tekemiseen jättämällä samalla huomioimatta tilanteen kannalta

toissijaiset tekijät. Hyvän tarkkaavaisuuden omaava nuori kykenee keskittymään asian äärelle, ajattelemaan, muistamaan, prosessoimaan ja oppimaan uutta. (Sandberg 2021, 105.) Vireystilalla tarkoitetaan ihmisen kokemaa virkeyden tasoa. Vireystilan ollessa optimaalinen nuori pysyy virkeänä ja kykenee jatkamaan tekemistään, vaikka toiminta ei olisikaan mielekäästä. Vireystilaan vaikuttavat vuorokausirytmii, unen määrä ja laatu, ateriarytmi sekä fyysinen aktiivisuus. Ylivireys hankaloittaa keskittymistä ja tekee olostaa levottoman. Ylivirittyneenä nuoren voi olla vaikea pysyä aloillaan ja hän voi tehdä huolimattomuusvirheitä. Alivirittynyt nuori on puolestaan passiivinen ja toiminta on selkeästi hidastunut tai nuori voi jopa lamaantua täysin. (Savikuja & Puustjärvi 2022, 135.)

Ajanhallinnalla tarkoitetaan oman toiminnan aikatauluttamista tarkoituksenmukaisella tavalla. Ajanhallintataitoja omaava nuori kykenee hahmottamaan, miten kauan aikaa eri toimintoihin menee. Hän ei lykkää asioiden aloittamista vaan kykenee noudattamaan määräaikoja ja tekemään asiat ajallaan. (Saline 2023, 71.) Ongelmanratkaisulla tarkoitetaan taitoa etsiä erilaisia keinoja ratkaista jokin eteen tullut haaste. Hyvät ongelmanratkaisutaidot omaava nuori kykenee määrittelemään käsillä olevan ongelman ja tunnistamaan sen yksityiskohdat. Nuori osaa pohtia ongelmaa eri näkökulmista ja löytää ongelmalle erilaisia ratkaisukeinoja. (Nyytti ry 2023b.)

3.2 Toiminnanohjauksen kehittyminen

Toiminnanohjausjärjestelmän kehittyminen alkaa lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ja jatkuu noin kolmeenkymmeneen ikävuoteen asti. Kehitysprosessi on pitkä ja sen etenemiseen vaikuttavat monet sisäiset ja ulkoiset tekijät. Lapsuudenaikaiset säätelykokemukset ovat perustana toiminnanohjaustaitojen kehitykselle. Vauva on vielä täysin vanhempiansa avun ja tuen varassa. Vauvan itsesäätely on automaattista reagoimista eri tarpeiden aiheuttamiin tunteisiin. Vanhempi vastaa lapsen tunnekokemukseen tarjoamalla hoivaa ja huolenpitoa, jolloin vauva saa kokemuksen muutoksesta ja helpotuksesta. Tällöin säätely on ulkoista ja tapahtuu vanhempien avulla. Nämä onnistuneet säätelykokemukset ovat perusta lapsen oman itsesäätelyn kehittymiselle. Ensimmäisiä merkkejä toiminnan-

ohjauksen kehittymisestä voidaan havaita, kun lapsi oppii suuntaamaan tarkkaavaisuuttaan yhdessä vanhemman kanssa tai keskeyttämään vaikkapa hauskan leikin vaipanvaihdon ajaksi vanhemman pyynnöstä. Lapsen toiminnanohjauksen taidot kehittyvät pikkuhiljaa vuorovaikutuksessa vanhempien ja kasvuympäristön kanssa. Vanhempien ja muilla ympärillä olevien aikuisten antaman esimerkin ja tuen avulla lapsi oppii pikkuhiljaa itsenäisemmäksi ja omatoimisemmaksi. Lapsen toiminnanohjauksen taidot harjaantuvat ja ulkopuolelta saatavan ohjauksen ja tuen tarve vähenee vaiheittain. (Klenberg, Närhi, Husberg, Slama & Määttä 2020, 18-19.)

Leikki-ikäisten lasten toiminnanohjauksen kehitys on vauhdikasta. Lapsen työmuistin kapasiteetti kasvaa, impulssikontrolli kehittyy ja tekeminen muuttuu pitkäjänteisemmäksi. Tunteiden ja käytöksen säätelytaitojen kypsyessä leikki-ikäinen lapsi oppii odottamaan omaa vuoroaan ja keskittymään kuuntelemaan annettuja ohjeita. Tässä iässä lasten väliset erot toiminnanohjaustaidoissa voivat olla vielä kovin merkittäviä. (Klenberg ym. 2020, 19.)

Alakouluikäisillä impulssikontrollin perustaidot ovat useimmilla lapsilla jo hallussa ja he kykenevät hillitsemään toimintaansa ja antamaan opiskelurauhan luokkatoverilleen. Tässä iässä on kuitenkin vielä hyvin tyypillistä, että lapsi unohtaa pyytää puheenvuoroa viittaamalla vaan avaa suunsa spontaanisti kertoakseen mieleen tulleen asian. Opettajan ohjaus ja luokkatoverien esimerkki auttavat lasta harjaantumaan toiminnanohjaustaidoissa. Alakouluikäisessä lapsen työmuistin kapasiteetti jatkaa kasvuaan ja samalla myös tarkkaavaisuuden ylläpitämisen taito kehittyy. Lapselle annettavat ohjeet kannattaa kuitenkin vielä tässä vaiheessa pitää yksinkertaisina ja vaiheistettuina. (Klenberg ym. 2020, 20.)

Toiminnanohjausjärjestelmän kehitys etenee kokonaisuudessaan melko suoraanviivaisesti, vaikka toiminnanohjauksen taidot kehittyvätkin yksilöillä eri tahdissa. Yläkouluikäisillä nuorilla murrosikä luo omat haasteet toiminnanohjauksen kehittymiselle, jolloin taidoissa edistyminen ei ole yhtä johdonmukaista. Murrosikä on aikaa, jolloin aivot kehittyvät voimakkaasti ja tarvitsevat paljon harjoitusta. Aivojen harmaan aineen määrä vähenee, jolloin hyödyttömiksi havaitut hermosoluyhteydet katoavat. Tämän seurauksena aivoissa vapautuu tilaa hermosoluyhteyksille,

jotka ovat olleet aktiivisessa käytössä. Aivojen harmaan aineen vähentymisen myötä aivoalueita yhdistävät hermoverkot kehittyvät, jolloin eri aivoalueet pystyvät viestimään tehokkaammin keskenään. Tässä aivojen kehitysvaiheessa on äärimmäisen tärkeää keskittyä vahvistamaan tulevaisuuden kannalta merkittäviä taitoja ja suojella nuoria haitallisilta vaikutteilta. Murrosiässä sukupuoli- ja stressihormonit aiheuttavat kuohuntaa aivojen etuotsalohkoissa. Aivojen etuotsalohkot ovat vastuussa vaativimmasta aivotyöskentelystä ja ne osallistuvat muun muassa ajatusten, käyttäytymisen ja tunteiden säätelyyn. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

Aivojen etuotsalohkot ovat viimeisimpänä kehittyviä aivoalueita ja ne saavuttavat kehityskaarensa päätepisteen vasta noin 25-vuotiaana. Etuotsalohkojen kehittyminen vaatii biologisen kypsymisen lisäksi paljon harjoittelua turvallisessa ympäristössä aikuisen tuella. Keskenikäiset etuotsalohkot eivät vielä kykene hillitsemään tunnereaktioita ja niiden aikaansaamaa käytöstä. Aivojen kypsyessä manteliumakkeen ja etuotsalohkojen keskinäinen kommunikointi paranee, jolloin etuotsalohkot kykenevät säätelemään manteliumakkeen toimintaa tehokkaammin. Tällöin aivojen säätelytoiminnot kehittyvät ja nuori kykenee säätelemään tunteitaan sekä käyttäytymistään paremmin. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2023.)

3.3 Haasteet toiminnanohjauksessa

Nuori, jolla on haasteita aloitteellisuudessa, ei välttämättä kykene käynnistämään toimintaansa tai pääse alkuun annetussa tehtävässä. Käyttäytymisen ehkäisyn eli impulssikontrollin haasteet näkyvät vaikeutena olla reagoimatta sisäisiin tai ulkoisiin ärsykkeisiin. Nuori, jolle ärsykkeiden vastustaminen tuottaa vaikeuksia, toimii usein ajattelematta ja impulsiivisesti. Joustavuuden hankaluudet näkyvät toimintatapoihin juuttumisena ja siirtymätilanteiden hankaluutena. Joustamaton nuori saattaa olla haluton testaamaan uusia asioita ja hänen voi olla vaikea sopeutua yllättäviin muutoksiin. Suunnittelun vaikeudet ilmenevät kyvyttömyytenä laatia suunnitelma omasta toiminnasta ennen toiminnan aloittamista. Nuori, jolle suunnitteleminen on haastavaa, toimii usein suunnittelematta, eikä hahmota, mitä hänen pitäisi tehdä päästäkseen tavoiteltuun lopputulokseen toiminnassaan.

Nuoren toiminta voi olla epäloogista ja toiminnan lopputulos ei todennäköisesti vastaa sille asetettua mielikuvaa. Organisoitokyvyttömyys ilmenee usein hajanaisuutena ja epäjärjestelmällisyytenä. Nuori, jolla on heikko organisointikyky, saattaa tehdä useaa asiaa samanaikaisesti ja täten jättää jälkeensä kaaoksen saattamatta mitään tekemistään loppuun asti. (Tamski & Huotari 2020, 41.)

Itsetarkkailun vaikeudet näkyvät kyvyttömyytenä arvioida omaa toimintaa suhteessa sille asetettuun tavoitteeseen. Nuori, jolla on itsetarkkailun pulmia, ei kykene tunnistamaan oman käyttäytymisensä vaikutuksia ja hänen voi olla hankala korjata tekemiään virheitään. Tunnesäätelyn haasteet näyttävät kyvyttömyytenä säädellä tunnereaktioita. Nuori, jolla on puutteelliset tunteidensäätelytaidot, saattaa hermostua helposti. Nuori voi jäädä tunteen valtaan, jolloin hän ei välttämättä kykene suoriutumaan annettujen ohjeiden mukaisesti. Työmuistin ongelmat aiheuttavat asioiden unohtelua ja hajamielisyyttä. Heikon työmuistin omaava nuori saattaa helposti unohtaa saamansa toimintaohjeet, jolloin tekeminen voi lakata kokonaan kesken suorituksen. (Tamski & Huotari 2020, 41.)

Tarkkaavaisuuden haasteet ilmenevät keskittymisen vaikeutena ja huomion herpaantumisenä epäolennaisiin asioihin. Tarkkaamattomuudesta kärsivä nuori on häiriöherkkä ympäristön erilaisille aistiärsykkeille ja hänen toimintansa häiriintyy huomion siirtyessä niihin. (Savikuja & Puustjärvi 2022, 44.) Vireystilan säätelyn haasteet aiheuttavat vireystilan vaihtelua ääripäästä toiseen. Tällöin nuorella voi olla energiaa joko liikaa tai liian vähän. Vireystilan vaihtelu voi näyttäytyä nuoren toiminnassa esimerkiksi yliaktiivisuutena, lamaantumisenä, levottomuutena tai välinpitämättömyytenä. (Aivoliitto 2024.) Ajanhallinnan pulmat uuvuttavat ja aiheuttavat kiirettä ja kuormitusta. Nuori, jolla on puutteelliset ajanhallintataidot, ei hahmota ajan kulumista, eikä osaa seurata tai suunnitella omaa ajankäyttöä. Nuoren voi olla vaikea pysyä aikataulussa ja hän saattaa vitkutella asioiden aloittamista. (Nyyti ry 2023a.) Puutteelliset ongelmanratkaisutaidot aiheuttavat ongelmallisten tilanteiden välttelyä sen sijaan, että ongelmaa yritettäisiin ratkaista. Ongelmaratkaisukyvytön nuori voi jättää haasteen kohdatessa oman toiminnan kesken, kun hän ei kykene itsenäisesti löytämään ratkaisua tilanteeseen. (Nyyti ry 2023b.)

3.4 Toiminnanohjauksen tukeminen

Sijaishuollossa toiminnanohjauksen tukemisessa ohjaajan ohjaustaidoilla on suuri merkitys. Ohjaajan tulee pitää mielessä, että nuoren toiminnanohjauksen haasteet eivät ole tahallisia. Nuori ei tahallaan myöhästele, unohtele asioita tai ole huolimaton. Ohjaajan tulee ymmärtää nuoren käyttäytymisen taustalla oleva tuen tarve ja etsiä yhdessä nuoren kanssa tukikeinoja, joiden avulla nuoren arki on sujuvampaa, kuormitus vähenee ja asioiden oppiminen helpottuu.

Ohjaajan suullisen ja kirjallisen ilmaisun tulee olla mahdollisimman selkeää ja kii-reetöntä, vaikka lastensuojeluyksikön arki on ajoittain hektistä ja tilanteet muuttuvat nopeasti. Ohjaajan tulee olla yksiselitteinen ja ilmaista asiat lyhyesti ja jä-mäkästi. Toiminnanohjauksen haasteista kärsivälle nuorelle tulee muistaa antaa vain yksi ohje kerrallaan ja suullisen ohjeen tukena voidaan tarvittaessa käyttää visuaalisia apukeinoja havainnollistamaan asioita. Ohjauksessa tulee pyrkiä olemaan mahdollisimman konkreettinen, jotta nuorelle ei jää mitään epäselväksi, vaan hän ymmärtää kuinka hänen odotetaan toimivan tilanteessa. Selkeydestä huolimatta ohjaajan puhetyyli ei saa kuulostaa kuitenkaan nuoren korvaan liian tyllyltä. Tästä syystä on muistettava antaa nuorelle positiivista palautetta ja mahdollisuuksien mukaan vältettävä ei- ja älä -kieltolauseita. Ohjaajan suunnitelmal-lisuus, rauhallisuus ja välitön läsnäolo toimivat nuoren toiminnanohjauksen tu-kena. (Niskanen & Jussila 2024, 99.)

4 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA KEHITTÄMISTEHTÄVÄ

Neuropsykiatrisesti oireilevien lasten ja nuorten määrä on moninkertaistunut viime vuosien aikana, ja sen myötä myös neuropsykiatrisen kuntoutuksen määrä on kasvanut. LAKU-perhekuntoutus on tarkoitettu 5–15-vuotiaille lapsille ja nuorille, joilla on diagnosoitu jokin neuropsykiatrinen häiriö. Kuntoutuksen asiakasmäärä on tuplaantunut vuosien 2020–2022 välillä ja vuonna 2022 kuntoutukseen osallistui 1 338 uutta asiakasta. Oma väylä -kuntoutus on tarkoitettu 16–29-vuotiaille, joilla on diagnosoitu ADHD, ADD tai autismikirjon häiriö, muttei samanaikaista kognitiivisen kehityksen häiriötä. Oma väylä -kuntoutuksen asiakasmäärä kasvoi noin 60 % vuodesta 2021 vuoteen 2022. Vuonna 2022 Oma väylä -kuntoutukseen osallistui 2 156 uutta asiakasta. (Kela 2023.)

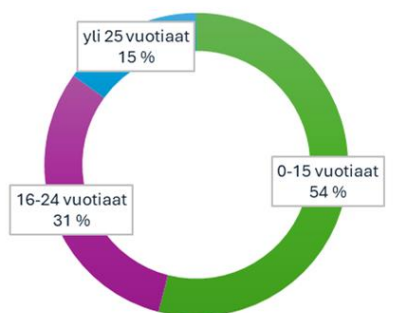
Kelan tutkimusyksikkö selvitti Oma väylän -kuntoutukseen osallistuvien asiakkaiden odotuksia kuntoutuksen toteutumisesta ja sisällöstä. Kyselyyn osallistui 400 nuorta, ja heistä suurin osa oli 22-vuotiaita. Nuoria pyydettiin nimeämään kolme tärkeintä asiaa, joita he toivoivat kuntoutuksen aikana käsiteltävän. Vastausten perusteella tärkeimmät odotukset liittyivät arjenhallinnan ja toiminnanohjauksen vaikeuksiin. Nuoret toivoivat tukea muun muassa ajanhallintaan ja rutiinien ylläpitämiseen, hygieniasta huolehtimiseen sekä raha-asioiden hoitamiseen. (Kela 2022.)

Kelan tilastot osoittavat, että neuropsykiatriset diagnoosit ovat yhä useammin Kelan kuntoutuksen perusteena. Aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriö sijoittuu hyperkineettisten häiriöiden diagnoosiluokkaan F90. Kyseisen diagnoosiluokan perusteella kuntoutusta saavien määrä 12-kertaistui vuosina 2012–2022. Autismikirjon diagnoosit luokitellaan laaja-alaisiin kehityshäiriöihin eli F84-diagnoosiluokkaan. Niiden perusteella saadun kuntoutuksen määrä on kolminkertaistunut vuosina 2012–2022. Täytyy kuitenkin huomioida, että luokkaan sisältyy myös muutamia muita diagnooseja, jotka eivät lukeudu neuropsykiatrisiin häiriöihin. Kelan tilastot (Kuvio 2) osoittavat, että neuropsykiatrista kuntoutusta saavista valtaosa on lapsia ja nuoria. Vuonna 2022 laaja-alaisien kehityshäiriöiden perusteella kuntoutusta saavista 85 prosenttia ja hyperkineettisten häiriöiden vuoksi kuntoutusta

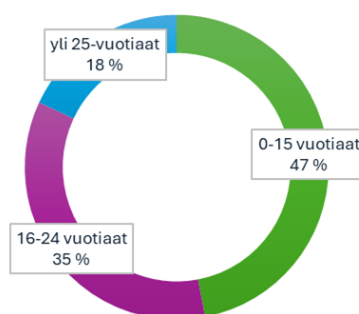
saavista 82 prosenttia oli alle 25-vuotiaita. Tilastoista voidaan kuitenkin vielä erikseen huomata, että suurin kuntoutujien ryhmä muodostui alle 15-vuotiaista. (Kela 2024.)

Laaja-alaiset kehityshäiriöt

■ 0-15 vuotiaat ■ 16-24 vuotiaat ■ yli 25 vuotiaat

Hyperkineettiset häiriöt

■ 0-15 vuotiaat ■ 16-24 vuotiaat ■ yli 25-vuotiaat

Kuvio 2. Kelan kuntoutuspalvelujen saajat (mukaillen Kela 2024)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Turun yliopiston monitieteinen tutkijaryhmä tutki kaikkien Suomessa vuonna 1997 syntyneiden lasten erikoissairaanhoidon palvelujen käyttöä sekä kodin ulkopuolisia sijoituksia ja niiden välistä yhteyttä. Tulosten mukaan 62 prosentille kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista diagnosoitiin erikoissairaanhoidonpiirissä psykiatrinen tai neurokehityksellinen häiriö ennen täysi-ikäisyyttä. Vastaavia diagnooseja oli vain 18 prosentilla kotona asuvista lapsista. (Terveyden ja hyvinvoinnin laitos 2021.)

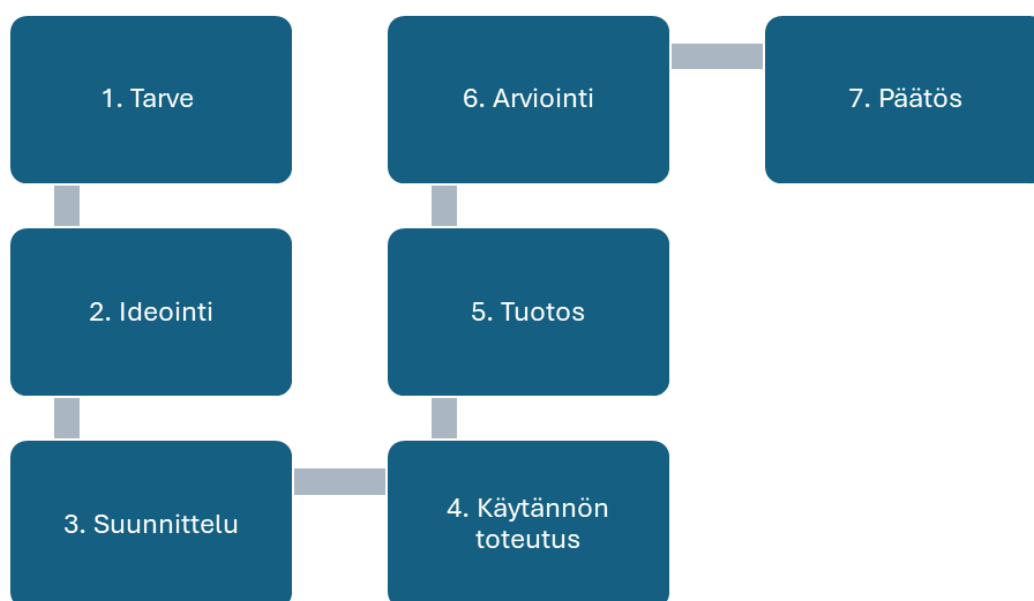
Edellä mainitut tutkimukset osoittavat, että aihevalintamme on ajankohtainen. Opinnäytetyön tarkoituksena on etsiä toimivia keinoja nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen sijaishuollossa. Opinnäytetyön tavoitteena on tukea nuorten itseohjautuvuutta arjen askareissa ja täten vahvistaa nuorten arjenhallintataitoja. Opinnäytetyön kehittämistehtävänä on luoda vaiheistetut kuvalliset ohjeet toiminnanohjauksen tueksi.

Neuropsykiatristen häiriöiden yhteydessä itsesäätelyn ja toiminnanohjauksen haasteet ovat yleisiä ja vaikuttavat laaja-alaisesti nuoren toimintakykyyn. (Klenberg, Närhi, Husberg, Slama & Määttä 2020, 27-30.) Sijaishuollossa nuoret tar-

vitsevat usein ohjaajan tukea vuorokausirytmien ylläpitämiseen, lääkehoidon toteutumiseen, säännöllisen ateriarytmien noudattamiseen, hygieniasta huolehtimiseen, kodinhoidollisten askareiden hoitamiseen sekä rahankäytön harjoitteluun. Neuropsykiatrisen häiriön omaava nuori tarvitsee ohjaajan tukea arjenhallinnantaitojen harjoitteluun ja uusien käyttäytymis- ja toimintamallien löytämiseen toiminnanohjauksen tueksi.

5 KEHITTÄMISTYÖN VAIHEET

Opinnäytetyö toteutetaan kehittämistyönä, joka etenee lineaarisesti kehittämistoiminnan seitsemän eri vaiheen mukaan (kuvio 3), joita ovat kehittämistarpeen tunnistaminen, ideointivaihe, suunnitteluvaihe, käytännön toteutus, tuotos, arviointivaihe ja päätösvaihe. Kehittämistyön tuotoksena syntyy konkreettinen tuote toimeksiantajan käyttöön. (Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 51-66.)

Kuvio 3. Kehittämistoiminnan eteneminen (mukaillen Salonen, Eloranta, Hautala & Kinos 2017, 52)

Opinnäytetyö sai alkunsa kehittämistarpeen havaitsemisesta. Työskentelemme kumpikin vaativan laitoshoidon yksikössä erityisohjaajina ja olemme päivittäin tekemisissä nuorten kanssa, joilla on haasteita toiminnanohjauksessa. Toiminnanohjauksen tukemiseen yksikössä ei kuitenkaan ole mitään konkreettisia työkaluja käytössä, vaan jokainen ohjaaja tukee toiminnanohjausta valitsemallaan tavalla.

Yksikkömme arjessa havahdumme usein siihen, että harjoittelemme samoja asioita, eikä toivottua muutosta kuitenkaan välttämättä tapahdu. Tällöin pitäisi havaita pohtimaan, miksi tilanne on jumiutunut, emmekä etene tavoitteiden mukaiseen suuntaan. Ongelma ei useinkaan ole nuoren halussa oppia, vaan ohjaajien tavassa ohjata, joka ei välttämättä aina vastaa nuoren tarpeisiin. Jokaisella nuorella on käytössä henkilökohtainen viikko-ohjelma, johon on kirjattu ylös kaikki

viikon tapahtumat. Osa nuorista tarvitsee kuitenkin vielä yksityiskohtaisemman struktuurin kyetäkseen suoriutumaan arjessa.

Yksikkömme viikko-ohjelmaan on merkitty siivouspäivät. Ohjaajan mielestä ohje ”Siivoa oma huoneesi” voi kuulostaa selkeältä. Toiminnanohjauksen haasteita omaavan nuoren voi kuitenkin olla vaikea aloittaa siivoaminen pelkästään kuulemansa lauseen perusteella. Kun aletaan tarkastelemaan huoneen siivoamista kokonaisuutena, voidaan huomata sen sisältävän useita eri toimintavaiheita. Kyetäkseen suoriutumaan huoneen siivoamisesta nuoren pitäisi muistaa kaikki siivouksen eri vaiheet ulkoa ja kyetä toimimaan niiden mukaisesti. Tämä on kuitenkin usein liikaa vaadittu, mikäli nuorella on haasteita toiminnanohjauksessa. Tällöin nuori tarvitsee ohjaajan vierelleen sanoittamaan tekemisen kulkua vaihe vaiheelta. Halusimme lähteä etsimään ratkaisua, joka vahvistaisi nuorten toiminnanohjaustaitoja ja täten lisäisi itseohjautuvuutta ja arjenhallintaa.

Kehittämistarpeen havaitsemisen jälkeen siirryimme ideointivaiheeseen. Ideaksi muodostui suunnitella vaiheistetut kuvalliset ohjeet toiminnanohjauksen tueksi yksikön arkisiin tilanteisiin. Arvioimme SWOT-analyysin avulla kehittämisidean vahvuuksia, heikkouksia, mahdollisuuksia ja uhkia, kuten kuvio 4 osoittaa. Telemämme analyysin pohjalta päädyimme toteuttamaan kehittämisidean, sillä vahvuuksia ja mahdollisuuksia oli enemmän verraten mahdollisiin heikkouksiin ja ukiin.

VAHVUUDET	HEIKKOUEDET
Tarpeellisuus ja käytännöllisyys Kustannustehokkuus Helppokäyttöisyys Kehittäjien asiantuntijuus alalta Yhteistyö toimeksiantajan kanssa Valmiit kuvat Papunetistä	Uusi ja testaamaton tuote Toimivuutta ei voi etukäteen taata
MAHDOLLISUUDET	UHAT
Työyhteisön avoimuus ja kiinnostus aiheeseen	Kehittämistoiminnan tiivis aikataulu Nuorten suhtautuminen

Toimiva työkalu arjessa vapauttaa ohjaajien aikaa muihin ohjaustilanteisiin Nuoren omatoimisuuden vahvistuminen arjessa	Kuvakorttien käytön jääminen pysyväksi arjessa
--	--

Kuvio 4. SWOT-analyysin nelikenttä (mukaillen Salonen, Eloranta, Hautala & Kinno 2017, 90)

Opinnäytetyösuunnitelman laatiminen oli osa kehittämistyön kolmatta vaihetta eli suunnitteluvaihetta. Suunnitteluvaiheessa perehdyimme kirjallisuuteen ja aiempiin aiheesta tehtyisiin tutkimuksiin, sillä kehittämistoiminta perustuu aina näyttöön ja teorian tietoon. Suunnitteluvaiheessa laadimme opinnäytetyösopimuksen ja hankimme tutkimusluvan.

Opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen etenimme käytännön toteutukseen. Toteutusvaiheen alussa syvennyimme aiheen teoreettiseen viitekehykseen ja aloimme sen pohjalta hahmottelemaan tuotosta eli vaihteellaisia kuvallisia ohjeita toiminnanohjauksen tueksi. Perehdyimme erilaisiin struktuureihin ja toimintaohjeiden näkyväksi tekemiseen.

Kuvakorttien käyttö toiminnanohjauksen tukena perustuu visuaaliseen oppimiseen ja kommunikaatioon. Tämä menetelmä sopii hyvin henkilöille, joilla on vaikeuksia toiminnanohjauksen haasteiden kanssa. Visuaaliselle ihmiselle informaatio näyttäytyy kuvan muodossa ja hänelle merkitsee värit sekä kuvissa olevat muodot. Visuaalisen oppimisteorian mukaan visuaalinen aisti on yksi tärkeimmistä oppimiskanavista. Kuvakortit tarjoavat visuaalisen esityksen informaatiosta, mikä voi auttaa henkilöitä hahmottamaan ja ymmärtämään paremmin erilaisia käsitteitä ja ohjeita. (Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri 2024.)

Kuvakortit tarjoavat konkreettisen ja visuaalisen tavan tukea lasten ja nuorten oppimista, kommunikointia, toiminnanohjausta ja arjenhallintaa. Visuaaliset ärsykkeet, kuten kuvat ja symbolit, auttavat hahmottamaan abstrakteja käsitteitä ja helpottavat informaation ymmärtämistä. Kuvakortit voivat toimia tehokkaana apuvälineenä lastensuojelulaitoksissa arjen eri tilanteissa. Kuvakorttien käyttönot-

toivaiheessa on tärkeää, että ohjaaja on tukemassa nuorta korttien käytössä. Ohjaajan tehtävänä on mallintaa nuorelle kuvakorttien mukaista toimintaa oman esimerkkinsä avulla samalla sanoittaen tilanteen kulkua koko ajan. Visuaalisuudella tuetaan puheen ymmärtämistä ja vahvistetaan nuoren valokuvamuistia, jotta nuori kykenee palauttamaan ohjeet mieleensä kuvat nähdessään. (Niskanen & Jussila 2024, 102-103.)

Kuvat ovat sanatonta viestintää ja niiden avulla voidaan tukea sanallisten viestien ymmärtämistä. Kuvia voidaan käyttää tukemaan arjen sujumista. Niiden avulla voidaan helpottaa ohjeiden ymmärtämistä sekä tukea toiminnanohjausta. Mikäli nuorella on haasteita puheen ymmärtämisessä tai tarkkaavaisuuden säätelyssä voi ohjaajan ohjeistuksen vastaanottaminen ja mielessä pitäminen olla hankalaa. Kuvallinen ohje sen sijaan pysyy paikallaan ja siihen voi tarvittaessa palata niin monesti suoritettavan toiminnon aikana, kun nuori kokee tarpeelliseksi. Kuvat jäävät paremmin mieleen kuin pelkät sanat ja ne auttavat havainnollistamaan puhetta, jolloin asioita ei jää tulkinnanvaraana. (Papunet 2024.)

Kuvallisten ohjeiden avulla voidaan harjoitella uusia toimintoja ja helpottaa suoriutumista haastavista tilanteista. Vaiheistetut kuvaohjeet auttavat muistamaan toimintajärjestyksen sekä keräämään valmiiksi kaikki tekemiseen tarvittavat väliaineet ennen toiminnan aloittamista. Tutuksi tulleen kuvallisen toimintaohjeen avulla opittuja taitoja voi siirtää helpommin tilanteesta ja ympäristöstä toiseen. (Papunet 2024.) Tällöin nuoren voi olla helpompi suoriutua arjen velvollisuuksista myös kotiharjoittelun aikana.

Kuvalliset toimintaohjeet ovat oiva työväline rutiinien luomiseen ja harjoitteluun. Toiminnanohjauksen haasteita kärsivälle nuorelle arkisten toimintojen suorittaminen voi tuottaa vaikeuksia, mikäli hän ei tiedä mitä seuraavaksi tulisi tehdä ja mitä ohjaajat häneltä odottavat. Kuvalliset ohjeet auttavat nuorta vaihe vaiheelta eteenpäin toiminnan suorittamisessa. Kuvakorttien avulla myös ohjaajat omaksuvat yhtenäisen tavan ohjata nuoria, mikä puolestaan edesauttaa rutiinien oppimista. Nuorten toiminnanohjaustaidot kehittyvät, kun nuori tekee paljon toistoja saman kaavan mukaan, eikä saa ohjaajilta erilaisia ohjeistuksia esimerkiksi sii-

hen, missä järjestyksessä asiat tehdään oman huoneen siivouksen aikana. Kuvakorttien avulla tuetaan nuorten itseohjautuvuutta. Ulkopuolisen tuen tarve toiminnanohjauksessa vähenee, kun nuori oppii yhden tavan suorittaa jokin toiminta alusta loppuun saakka. Tällöin nuoren toiminnanohjaustaidot vahvistuvat ja nuori kykenee suoriutumaan arjesta itsenäisemmin. Tämä lisää nuoren minäpystyvyyden tunnetta ja arjenhallintaa ja täten valmistaa nuorta pikkuhiljaa kohti itsenäistymistä ja täysi-ikäisyyttä. (Niskanen & Jussila 2024, 102-105.)

Kuvallisia ohjeita laadittaessa on otettava huomioon nuorten kognitiiviset, kielelliset ja visuaaliset taidot. Kuvien tulee olla sellaisia, jotka nuori kykenee varmasti ymmärtämään. Kuvallisten ohjeiden visuaalista ulkonäköä tärkeämpää on kuitenkin niiden loogisuus, jonka vuoksi on erityisen tärkeä kiinnittää huomiota kuvien järjestykseen ja ohjeiden käyttötapaan. (Papunet 2023.)

Tuotosvaiheessa loimme kehittämistehtävän mukaiset vaiheittaiset kuvalliset ohjeet toiminnanohjauksen tueksi. Valitsimme aiheiksi huoneensiivousohjeet, peseytymisohjeet ja pyykinpesuohjeet, sillä teemat tulevat esille päivittäin yksikön arjessa. Ohjeet luotiin Papunetin kuvatyoäkalun avulla. Papunetin kuvia saa käyttää epäkaupallisiin tarkoituksiin ja materiaaleihin, kunhan kuvien alkuperäinen lähde mainitaan. Käytimme värillisiä kuvia, koska ne ovat mielestämme houkuttelevampia ja kiinnittävät huomion paremmin kuin mustavalkoiset kuvat. Valitsimme mahdollisimman yksinkertaiset ja selkeät kuvat. Kuvia emme ottaneet itse, koska halusimme luoda ohjeet, joita ei ole yksilöity kenellekään, vaan ovat tarvittaessa hyödynnettävissä kaikille niitä tarvitseville nuorille.

Ohjeita luotaessa pilkoimme tehtäväkokonaisuudet osatavoitteiksi, jotta nuoret tietävät, mitä eri toimintavaiheita tehtäväkokonaisuudet sisältävät ja missä järjestyksessä vaiheet tulee suorittaa. Kirjoitimme ohjeet käskevään muotoon, sillä ohjeet toimivat paremmin, kun ne ovat selkeitä kehotuksia, eikä kysymysmuodossa. Jos ohjeessa lukisi ”Keräisitkö roskat roskiin”, se antaisi ymmärtää, että nuori saa päättää toimiiko hän annetun ohjeistuksen mukaisesti.

Arviointivaiheessa lähetimme luomamme ohjeet hyväksyttäväksi toimeksiantajalle ennen niiden siirtämistä käyttöön. Niemelänniitty 1:sen yksikönjohtaja kehui

kuvallisten ohjeiden ulkoasun selkeyttä ja hänen mielestään ne palvelevat yksikön asiakasryhmän tarpeita. Valmiit kuvalliset ohjeet laminoitiin ja ne olivat käytössä yksikön arjessa kaksi viikkoa, jonka aikana havainnoimme niiden toimivuutta ja kirjoitimme havaintojen pohjalta muistiinpanoja.

Muistiinpanojen pohjalta voi todeta, että löysimme opinnäytetyön tarkoituksen mukaisesti toimivan keinon nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen sijaishuollossa. Esittelimme kuvalliset ohjeet nuorten viikoittaisessa yhteisöpalaverissa kaikille yhteisesti. Nuorilla oli alkuun haasteita vastaanottaa uutta toimintamallia, mikä on täysin ymmärrettävää. Ohjeet laitettiin esille yksikön seinille ja niiden käyttöä alettiin harjoittelemaan nuorten kanssa. Ohjeista oli selkeästi hyötyä toiminnanohjauksen tukemisessa, sillä ohjaajien ei enää tarvinnut yhtä paljon sanoittaa nuorille eri toimintavaiheita. Etenkin siivouspäivinä nuorten huoneet tulivat huomattavasti joutuisemmin järjestykseen, kun siivouksen kriteerit olivat konkreettisesti nähtävillä.

Opinnäytetyön tavoitteena oli tukea nuorten itseohjautuvuutta arjen askareissa ja täten vahvistaa nuorten arjenhallintataitoja. Mielestämme onnistuimme etenevästi tavoitetta kohti, mutta tavoitteen saavuttaminen kokonaisuudessaan vaatii kuitenkin enemmän aikaa ja harjoittelua. Kaksi viikkoa oli kuitenkin varsin lyhyt aika omaksua uusia toimintamalleja.

6 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Opinnäytetyöprosessimme aikana noudatimme hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita, joita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto. Emme syyllistyneet prosessin aikana sepittämiseen, vääristelyyn tai plagiointiin, jotka ovat tutkimusvilppiä. (Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta 2023.)

Kunnioitimme opinnäytetyöprosessin aikana Humanan arvoja, joita ovat sitoutuminen, vastuullisuus, kohtaaminen ja ilo. Meillä oli halu löytää toimivia ratkaisuja nuorten toiminnanohjauksen tukemiseen, sillä olemme työssämme motivoituneita ja välitämme aidosti asiakkaistamme. Me tunnemme asiakkaamme ja toimimme asiakkaiden edun mukaisesti tehdessämme valintoja. Ymmärrämme, että valinoilla, mitä teimme, on oikeasti merkitystä ja ne vaikuttavat jonkun elämään.

Kehittämisprosessin luotettavuutta tukevat ajankohtaiset ja kattavat tietolähteet. Perusteellinen lähdekritiikki edistää kehittämisprosessin luotettavuutta. Hankimme tietoa ammattikirjallisuudesta ja luotettavista liittojen tai yhdistysten internetaineistoista. Kirjoitusprosessin aikana merkitsimme lähdeviitteet oikeaoppisesti referoidessamme toisten tekijöiden teoksia, emmekä plagioineet kenenkään tekstejä. Prosessin taustalla vaikutti myös molempien kokemuseräinen tieto, jota on kertynyt lastensuojelu-uriamme aikana.

Otimme eettisen näkökulman huomioon jo opinnäytetyön suunnitteluvaiheessa. Varmistimme, että opinnäytetyö on suunniteltu siten, että se kunnioittaa yhteistyötahon oikeuksia ja tietosuojaa. Sosiaalihuollossa asiakas- ja potilastiedot ovat arkaluonteisia salassa pidettäviä henkilötietoja, jonka vuoksi opinnäytetyömme ei sisällä aineistonkeruuta. Kirjoitimme opinnäytetyön niin, ettei siitä ole tunnistettavissa ketään yksittäistä asiakkaita. Yhteistyökumppanimme toimi Jokilaakson Perhekodit Oy. Toimeksiantaja on perillä tutkimuksen tarkoituksesta ja olemme saaneet heiltä tutkimusluvan työn tekemiseen.

Varmistimme yhdessä tutkimustulosten raportoinnin rehellisyyden. Raportoimme kuvakorttien toimivuudesta lastensuojelulaitoksen arjessa rehellisesti ilman tulosten vääristelyä tai manipulointia. Arvioimme yhdessä opinnäytetyömme eettistä perustaa ja varmistimme, että kaikki päätökset sekä toimet ovat eettisesti kestäviä. Opinnäytetyömme on vaatinut jatkuvaa huolellisuutta, harkintaa ja rehellisyyttä sen suunnittelussa, toteutuksessa ja raportoinnissa.

7 POHDINTA

Opinnäytetyöprosessi oli mielestämme työläydestä huolimatta todella mielenkiintoinen ja antoisa. Olemme oppineet prosessin aikana tutkimuksellisen kehittämisen vaiheita. Olemme syventäneet ammatillista osaamistamme neuropsykiatristen häiriöiden ja toiminnanohjauksen osalta, jotta voimme tulevaisuudessa lastensuojelun ammattilaisina vastata nuorten tuen tarpeisiin paremmin.

Opinnäytetyöprosessin suurimmaksi haasteeksi osoittautui tiivis aikataulu. Olimme todennäköisesti onnistuneet vastaamaan työlle asetettuun tavoitteeseen paremmin, mikäli kuvalliset ohjeet olisivat kerenneet olla kauemmin käytössä yksikön arjessa ennen niiden toimivuuden arviointia. Tämä ei kuitenkaan valitettavasti ollut tällä kertaa mahdollista. Kuvalliset ohjeet kuitenkin jäivät yksikön arkeen, joten pääsemme seuraamaan niillä saavutettavaa hyötyä pidemmälläkin aikavälillä, vaikka emme siitä voineetkaan opinnäytetyön yhteydessä kattavammin raportoida.

Kiitämme yhteistyöstä Jokilaakson Perhekoteja ja erityisesti Niemelänniitty 1 -yksikköä. Haluamme kiittää myös Lapin ammattikorkeakoulusta Virpi Piiraa sekä Centria-ammattikorkeakoulusta Leena Raudaskoskea opinnäytetyön ohjauksesta. Yhteistyömme kaikkien tahojen kanssa on sujunut jouhevasti. Tästä on hyvä jatkaa kohti uusia ammatillisia haasteita!

LÄHTEET

Aivoliitto. 2024. Tarkkaavuuden ja toiminnanohjauksen haasteet. Saatavissa: <https://www.aivoliitto.fi/hoppi/tunnistajatue/tarkkaavuuden-ja-toiminnanohjauksen-haasteet/#6c091fb1>. Viitattu 26.3.2024.

Humana. 2024a. Niemelänniitty 1 – Kempele. Saatavissa: <https://www.humana.fi/lastensuojelun-laitospalvelut/lastensuojeluyksikot/jokilaakson-perhekodit/lastensuojeluyksikko-niemelanniitty-1-kempele/>. Viitattu 23.2.2024.

Humana. 2024b. Niemelänniitty 1 – Omavalvontasuunnitelma. Saatavissa: <https://www.humana.fi/siteassets/etusivu-suomi/lastensuojelupalvelut/jokilaakson-perhekodit-oy/niemelanniitty-1--kempele/niemelanniitty-1-omavalvontasuunnitelma-5.1.2023.pdf>. Viitattu 29.3.2024.

Kela. 2022. Oma väylä -kuntoutuksen nuori asiakas haluaa vahvistusta arjen hallintaan ja sosiaalisiin taitoihin. Saatavissa: <https://tietotarjotin.fi/tutkimusblogi/721481/oma-vayla-kuntoutuksen-nuori-asiakas-haluaa-vahvistusta-arjen-hallintaan-ja-sosiaalisiin-taitoihin>. Viitattu 11.4.2024.

Kela. 2023. Kela on saamassa lisärahoitusta lasten ja nuorten neuropsykiatrisen kuntoutuksen turvaamiseksi. Saatavissa: <https://www.kela.fi/ajankoh- taista/5600981/kela-on-saamassa-lisarahoitusta-lasten-ja-nuorten-neuropsykiatrisen-kuntoutuksen-turvaamiseksi>. Viitattu 11.4.2024.

Kela. 2024. Neuropsykiatristen kuntoutujien määrä kasvaa – erityisesti lasten ja nuorten kuntoutusta on kehitetty. Saatavissa: <https://www.kela.fi/mediatiedot- teet/5968649/neuropsykiatristen-kuntoutujien-maara-kasvaa-erityisesti-lasten-ja-nuorten-kuntoutusta-on-kehitetty>. Viitattu 11.4.2024.

Klenberg, L., Närhi, V., Husberg, H., Slama, S. & Määtä, S. 2020. Itsesäätely ja toiminnanohjaus. Eura: Niilo Mäki Instituutti.

Lastensuojelulaki 13.4.2007/417. Saatavissa: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajan- tasa/2007/20070417>. Viitattu 17.4.2024.

Lindberg, A., Siltanen, M., Kohta, P., Tuuttila, L., Kauliomäki, K. & Savolainen, M. 2016. Ole oman elämäsi tähti. Opiskelijan opas elämäntaidoista. Helsinki: Nyyti ry. Saatavissa: <https://www.nyyti.fi/wp-content/uploads/2016/08/Ole- oman-elamasi-tahti.pdf>. Viitattu 29.3.2024.

Mannerheimin lastensuojeluliitto. 2023. Nuoren aivojen kehitys. Saatavissa: <https://www.mll.fi/vanhemmille/lapsen-kasvu-ja-kehitys/12-15-v/nuoren-aivojen-kehitys/>. Viitattu 20.3.2024.

Niskanen, T. & Jussila, V. 2024. NEPSY-materiaalipankki ammattilaiselle. Jyväskylä: Santalahti-kustannus.

Nyyti ry. 2023a. Ajanhallinta. Saatavissa: <https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi- elamantaitoa/ajanhallinta/>. 26.3.2024.

Nyyti Ry. 2023b. Ongelmanratkaisu. Saatavissa: <https://www.nyyti.fi/opiskelijoille/opi-elamantaitoa/ajatukset/ongelmanratkaisu/>. Viitattu 26.3.2024.

Oksanen, J. & Sollaavaara, R. 2019. Esteille hyvästit! Opas autismikirjon sekä ADHD- ja Tourette -oireisten lasten kasvattajille. Helsinki: Autismisäätiö.

Oppimis- ja ohjauskeskus Valteri. 2024. Visualisointi opetuksessa. Saatavissa: <https://www.voppi.fi/sisalto/visualisointi-opetuksessa/>. Viitattu 4.3.2024.

Papunet. 2023. Mistä ja millaiset kuvat? Saatavissa: <https://papunet.net/mista-ja-millaiset-kuvat/>. Viitattu 5.4.2024.

Papunet. 2024. Kuvat, piirtäminen ja esineet. Saatavissa: <https://papunet.net/kuvat-piirtaminen-ja-esineet/>. Viitattu 5.4.2024.

Saline, S. 2023. ADHD -lapsen toiveet ja tarpeet. Helsinki: Viisas Elämä Oy.

Salonen, K., Eloranta, S., Hautala, T. & Kinos, S. 2017. Kehittämistoiminta ja kehittämisen menetelmiä ammatillisessa korkeakoulutuksessa. Turku: Turun ammattikorkeakoulu.

Sandberg, E. 2021. Pedagoginen tuki perusopetuksessa ja toisella asteella. Jyväskylä: PS-Kustannus.

Savikuja, T. & Puustjärvi, A. 2022. NEPSY -opas: Tukea neuropsykiatriisiin haasteisiin. Keuruu: PS-Kustannus.

Tamski, E. & Huotari, A. 2020. Tammenterhon tarinoita – Neuropsykiatrisen valmentajan työkirja. Mikkeli: Mikkelin Kopiopiste Ky.

Terveystieteiden tutkimuskeskus. 2021. Yli puolella kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista ja nuorista on todettu psykiatrinen tai neurokehityksellinen häiriö. Saatavissa: <https://thl.fi/-/yli-puolella-kodin-ulkopuolelle-sijoitetuista-lapsista-ja-nuorista-on-diagnosoitu-psykiatrinen-tai-neurokehityksellinen-hairio>. Viitattu 11.4.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelulautakunta. 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa. Saatavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Viitattu 4.3.2024

LIITTEET

- Liite 1. Huoneensiivousohje osa 1
- Liite 2. Huoneensiivousohje osa 2
- Liite 3. Pyykinpesuohje osa 1
- Liite 4. Pyykinpesuohje osa 2
- Liite 5. Peseytymisohje osa 1
- Liite 6. Peseytymisohje osa 2

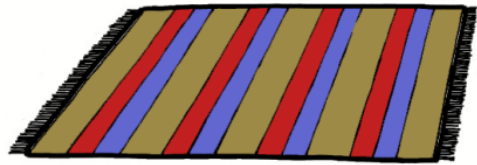
Liite 1. Huoneensiivousohje osa 1

 <p>Kerää roskat roskiin</p>	 <p>Kerää likaiset vaatteet pyykkikoriin</p>
 <p>Tarkista sängyn alunen</p>	 <p>Järjestele huoneessa olevat tavarat niille kuuluville paikoille</p>
 <p>Vaihda lakanat</p>	 <p>Hae siivouskomerosta imuri ja siivousliina</p>

Liite 2. Huoneensiivousohje osa 2

Pyyhi pölyt kaikilta tasoilta

Imuroi matto ja kääri se rullalle odottamaan siivouksen ajaksi

Imuroi huoneen lattia huolellisesti. Muista nurkat ja sängyn alunen!

Aloita lattian luutuaminen huoneen perältä. Muista kahdeksikko kuvio!

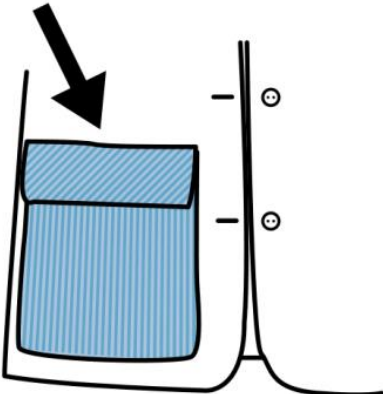

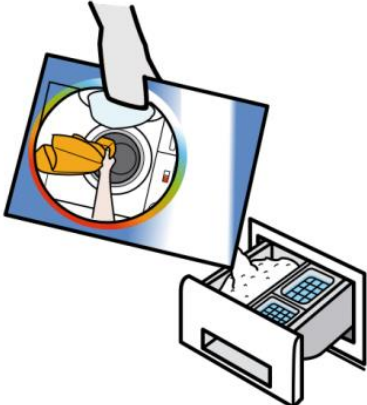

Palauta siivousvälineet siivouskomeroon

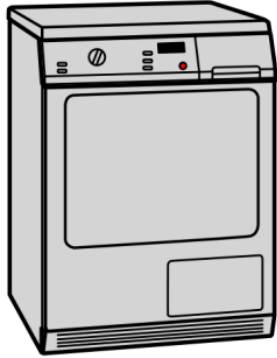
Pyydä ohjaaja tarkistamaan huoneen siivous

Liite 3. Pyykinpesuohje osa 1

 <p>Etsi huoneesta likaiset vaatteet</p>	 <p>Laita likaiset vaatteet pyykkikoriin</p>
 <p>Tarkista taskujen sisältö</p>	 <p>Laita pyykit koneeseen</p>
 <p>Annostele pesuaine</p>	 <p>Valitse pesuohjelma ja käynnistä pyykinpesukone</p>

Liite 4. Pyykinpesuohje osa 2

Laita pyykit kuivausrumpuun ja valitse sopiva kuivausohjelma

Ota kuivat pyykit kuivausrummusta pyykkikoriisi

Ota yksi vaatekappale kerrallaan ja viikkaa ne huoneesi pöydällä.

Lajittele pyykit viikausvaiheessa oikeisiin pinoihin.

Laita vaatteet kaappiin niille kuuluville paikoille.

Liite 5. Peseytymishoje osa 1

 <p>Valitse puhtaat vaihtovaatteet valmiiksi</p>	 <p>Riisu vaatteesi pyykkikoriin</p>
 <p>Ota mukaasi pyyhe, suihkusaippua ja shampoo</p>	 <p>Laita suihku päälle, säädä veden lämpötila ja kastele itsesi</p>
 <p>Annostele pisara shampooa kämmenellesi</p>	 <p>Hiero shampoo hiuspohjaan asti ja huuhtelee sitten hiukset</p>

Liite 6. Peseytymisohje osa 2

 <p>Annostelee pisara suihkusaippuaa kämmenellesi</p>	 <p>Saippuoi vartalosi kauttaaltaan</p>
 <p>Muista pestä myös genitaalialueesi</p>	 <p>Huuhtelee itsesi huolellisesti ja sammuta suihku sen jälkeen</p>
 <p>Kuivaa hiuksesi ja vartalosi</p>	 <p>Laita deodoranttia kainaloihisi ja pue puhtaat vaatteet päällesi</p>